

בבית המשפט העליון

רע"א 791/21

לפני : כבוד השופטת יי וילנר

המבקשים :
1. אברהם דלגיו
2. אליהו זכיאן
3. אורלי זכיאן
4. חנן ג'אן
5. ריימונד ג'אן

נ ג ד

המשיבים :
1. ארגון פועלים להתיישבות שיתופית נווה ימין בע"מ
2. יצחק דלגיו
3. רשות מקרקעי ישראל

בקשת רשות ערעור על החלטת בית המשפט המחוזי מרכז-
לוד בת"א 41061-11-19 מיום 21.12.2020, שניתנה על-ידי
כב' השופט ע' ניר נאוי

בשם המבקשים : עו"ד שחר הררי ; עו"ד אור קוטלר

בשם המשיבה 1 : עו"ד עופר שרם

בשם המשיב 2 : עו"ד שמואל קזס

בשם המשיבה 3 : עו"ד אריה צישינסקי

החלטה

1. בקשת רשות ערעור על החלטתו של בית המשפט המחוזי מרכז-לוד (כב' השופט
ע' ניר נאוי) בת"א 41061-11-19 ובת"א 34981-12-19 מיום 21.12.2020, בגדרה נקבע
כי הדיון בתובענות אינו מצוי בסמכותו העניינית של בית המשפט המחוזי.

רקע והליכים קודמים

2. המשיבה 1, ארגון פועלים להתיישבות שיתופית נווה ימין בע"מ, היא אגודה שיתופית (להלן: האגודה), והמשיב 2 מכהן כיו"ר הוועד המנהל שלה. המבקשים הם בעלי זכויות בנחלות שונות המצויות בשטח האגודה.

3. ביום 18.11.1999 נערך הסכם משבצת משולש בין רשות מקרקעי ישראל (היא המשיבה 3, להלן: רמ"י), הסוכנות היהודית לארץ ישראל ובין האגודה. במסגרת זו, הושבו לרמ"י מקרקעין לצורך שיווקם, ובהמשך לכך, ביום 14.4.2019, אף נחתם הסכם השבה ופיצוי בין רמ"י לבין האגודה (להלן: ההסכם). במסגרת ההסכם נקבע כי סכום הפיצוי הכספי לאגודה יעמוד על סך של כ-27 מיליון ש"ח. כמו כן, בהסכם נכלל סעיף המאפשר לרמ"י לקזז חובות של האגודה מסכום הפיצוי.

4. ביום 15.5.2019 שלחה רמ"י לאגודה דרישה לתשלום בגין "שימושים שלא באישור הרשות, שלא כדין ובניגוד לתנאי חוזה המשבצת" על סך של כ-5 מיליון ש"ח, ובה פורטו שימושים חורגים שעשו המבקשים 5-1 בנחלותיהם אשר הובילו לחיוב האמור (להלן: סכום החוב). בהמשך לכך, ביום 6.6.2019 העבירה רמ"י לאגודה את התשלום הראשון של כספי הפיצויים בגין השבת המקרקעין כאמור בהסכם, ממנו קיזזה, בין היתר, את סכום החוב.

5. אציין כי עוד קודם לכן, ביום 26.3.2019, דנה האסיפה הכללית של האגודה בחיוב הצפוי של האגודה על-ידי רמ"י בגין שימוש חורג במקרקעין, והתקבלה החלטה שלפיה "כל תשלום כתוצאה משימוש שעושה חבר בשטחים שהועמדו לשימוש יחול על החבר וכן כל הוצאה כספית אחרת שהאגודה תחויב בגלל החבר" (להלן: החלטת החיוב האישית). בהתאם לכך, האגודה חייבה את המבקשים 5-1 בכרטיסיהם המתנהלים באגודה בסכומים שנגבו בפועל מהאגודה עצמה על-ידי רמ"י בגין השימושים החורגים שיוחסו לכל אחד מהם על-ידי רמ"י, כלהלן: המבקש 1 חויב בכ-830 אלף ש"ח; המבקשים 2-3 חויבו בכ-1.36 מיליון ש"ח; והמבקשים 4-5 חויבו בכ-430 אלף ש"ח.

6. ביום 18.11.2019 הגיש המבקש 1 תובענה לבית המשפט המחוזי בגדרה ביקש, בין היתר, את הסעדים הבאים:

- א. סעד הצהרתי לפיו החיוב בכרטיסת התובע באגודה (לרבות הריביות) בטל ומבוטל.
- ב. סעד הצהרתי לפיו סעיף 1 להחלטת האסיפה מיום 26.3.2019 [החלטת החיוב האישית, י.ו.] בטל ומבוטל.

ג. סעד הצהרתי לפיו, כל החלטה של ועד ההנהלה אשר
נועד ליישם את החלטת האסיפה מיום 26.3.2019 ו/או
נועדה לחייב את התובע בחובות נטענים של רמ"י,
בכרטיסו ... בטלים ומבוטלים"

7. ביום 13.12.2019 הגישו אף המבקשים 2-5 תובענה לבית המשפט המחוזי ובה
עתרו לסעדים זהים לאלו שפורטו בתביעתו של המבקש 1. לנוכח הרקע הזהה בבסיס
שתי התביעות, הורה בית המשפט המחוזי על איחוד הדיון בהן.

8. המבקשים טענו בתביעותיהם כי החלטת החיוב האישי שהתקבלה על-ידי
האסיפה הכללית של האגודה אינה חוקית בהיותה נוגדת את תקנון האגודה ואת הכללים
שנקבעו בפסיקה ביחס להטלת חובות של האגודה על חבריה. בתוך כך, נטען כי דרישת
התשלום שהפנתה רמ"י לאגודה נבעה מחוב שנטען כלפי האגודה ויוחס לה, ואין כל
מקום להשיתו על המבקשים. כן נטען, כי אף האגודה עצמה התנגדה להטלת החוב,
וטענה בפני רמ"י כי אין מקום לחייבה בגין שימושים חורגים בקרקעות ללא הליך משפטי
ואך על בסיס טענותיה של רמ"י בנדון. לטענת המבקשים, האגודה הייתה צריכה לנקוט
נגד רמ"י בהליכים משפטיים בגין דרישת התשלום שנשלחה לה, אך במקום זאת היא
בחרה להטיל את החוב על המבקשים, בהליך שגוי ולא חוקי, כאמור.

9. האגודה הגישה את כתבי הגנתה, בגדרן ביקשה למחוק את התובענות על הסף,
וזאת בין היתר, בשל היעדר סמכות עניינית לבית המשפט המחוזי. לטענתה, התביעות
דנן הן תובענות לסעד כספי, אשר לפי סכומן, מצויות בסמכותו העניינית של בית משפט
השלום.

10. המבקשים טענו בתגובה כי הסעדים המבוקשים בתביעותיהם הם סעדים
הצהרתיים בלבד, ומשכך הדיון בהן הוא בסמכותו של בית המשפט המחוזי מכוח סמכותו
השיורית. עוד טענו המבקשים כי אף אם בקשתם היא לסעד כספי, הרי שמשעה שהדיון
בשתי התובענות אוחד, יש לראות את גובהו של הסעד המבוקש כסכום הסעדים
המבוקשים בשתי התובענות, אשר עולה על 2.5 מליון ש"ח ואשר הדיון בו מצוי
בסמכותו העניינית של בית המשפט המחוזי. המבקשים אף הודיעו כי הם מסכימים
למחוק את הסעד הראשון בתביעותיהם לביטול החיוב בכרטיס (סעד א' לעיל), ככל
שיהיה בכך כדי להקנות את הסמכות העניינית לדון בתביעות לבית המשפט המחוזי.

11. בהחלטתו מיום 21.12.2020 קיבל בית המשפט המחוזי את טענת האגודה וקבע
כי התובענות אינן מצויות בסמכותו העניינית, וזאת משום שמדובר בתביעות כספיות

אשר הסעד הכספי המבוקש בהן מצוי בסמכותו של בית משפט השלום. בתוך כך, דחה בית המשפט המחוזי את טענת המבקשים שלפיה איחוד הדיון בתובענות משמעו חיבור סכום הסעדים המבוקש בהן. לפיכך, הורה בית המשפט המחוזי למבקשים להודיע אם ברצונם להעביר את התובענות לבית משפט השלום, או לחילופין למחוק את אחת התובענות ולתקן את השנייה, כך שתכלול את כל התובעים ואת מלוא הסעד הכספי ביחס לכל חמשת המבקשים.

על החלטה זו נסבה הבקשה שלפני.

הבקשה דנן

12. בבקשה דנן חוזרים המבקשים על טענותיהם בפני בית המשפט המחוזי. לטענתם, ביטול החיובים הינו לכל היותר סעד "נלווה" לסעד העיקרי – ביטול החלטת החיוב האישי, וכי הסמכות לתת מצויה בידי בית המשפט המחוזי. בתוך כך, נטען כי אין מחלוקת כספית בין המבקשים לבין האגודה, אלא מחלוקת לגבי אי חוקיות החלטת האסיפה הכללית. לטענת המבקשים, הסמכות לדון בתביעות לביטול החלטות של אסיפה כללית של אגודה הן בסמכותו של בית המשפט המחוזי מכוח סמכותו השיורית. המבקשים מדגישים כי הסעד המבוקש אינו "חלקי", ומשכך לא יצריך התדיינות נוספת לשם קבלת סעד אופרטיבי, ואף משום כך אין לראות בתביעתם תביעה כספית. המבקשים מפנים לפסיקת הערכאות השונות שבהן נקבע כי הסמכות העניינית לדון בטענות בדבר אי חוקיות של החלטתה שהתקבלה באסיפה הכללית של אגודה נתונה לבית המשפט המחוזי.

13. האגודה בתשובתה, שאליה הצטרף אף המשיב 2, סומכת ידיה על החלטת בית המשפט המחוזי, וטוענת כי התביעות שהגישו המבקשים הן תביעות כספיות. בתוך כך, נטען כי כרטיסי החברים באגודה, בהם חויבו המבקשים בחובות הנדונים, פועלים באופן דומה לחשבון בנק, כך שכל חבר רשאי למשוך כספים מכרטיסו ולחייב את הכרטיס בדומה לאופן ההתנהלות של בעל חשבון עו"ש בבנק מסחרי. לטענת האגודה, המבקשים מעוניינים למשוך את יתרות הזכות בכרטיסיהם, בניכוי החוב שיוחס להם מכוח החלטת החיוב האישי, ומשכך הגישו את תביעותיהם הנדונות. עוד נטען, כי המבקשים נמנעו מלהכתיר את תביעותיהם כתביעה כספית בין היתר כדי להימנע מתשלום אגרת תביעה, ואולם משמעות הסעדים המבוקשים בתביעותיהם היא כספית, וכך יש להתייחס אליהם. עוד טוענת האגודה כי סעיף 3(1) לתקנות בתי המשפט (אגרות), התשס"ז-2007, קובע שתובענה לסעד הצהרתי שמשמעותה סעד כספי היא למעשה תובענה כספית. בנוסף,

האגודה מפנה לדין שלפיו בעל דין שלא ביקש את מלוא הסעד בגין עילת תביעתו, לא יהיה זכאי לתבוע את יתרת הסעד. לאור זאת, נטען כי המבקשים נדרשים לכלול בכתב התביעה את הסעד הכספי.

14. רמ"י טוענת בתשובתה כי היא סבורה שהחלטת בית המשפט המחוזי בנסיבות המקרה נכונה, ואין מקום להתערב בה. לצד זאת, צוין כי מאחר שרמ"י אינה צד עיקרי בתיק, ומאחר שהיא לא הביעה את עמדתה בסוגיית הסמכות העניינית בבית המשפט המחוזי, היא מותירה את ההכרעה בבקשה לשיקול דעת בית המשפט. רמ"י מוסיפה וטוענת כי אמנם ככלל, טענות בדבר אי חוקיותן של החלטות אשר התקבלו על-ידי אסיפה כללית של אגודה שיתופית מצויות בסמכותו העניינית של בית המשפט המחוזי. אולם, כאשר מדובר בהחלטות בעלות משמעות כספית הניתנות לכימות פשוט, יש לבחון את המקרה לגופו ולהכריע בשאלת הסמכות בהתאם לנסיבותיו של המקרה הנדון. בענייננו, כך נטען, הסעד העיקרי המבוקש בתביעות הוא ביטול החיובים שהוטלו בכרטיסי המבקשים מכוח החלטת החיוב האיש, שהוא סעד אופרטיבי כספי אשר יינתן באופן מיידי ככל שהתביעות יתקבלו. לפיכך, ומאחר שאומדן הסעד הכספי פשוט וברור, ונמוך מסך של 2.5 מיליון ש"ח, צדק בית המשפט המחוזי כשקבע כי הסמכות לדון בתביעות היא של בית משפט השלום.

דיון והכרעה

15. לאחר העיון בבקשה ובתשובות לה הגעתי לכלל מסקנה כי דינה של הבקשה להידחות.

16. כידוע, המבחן לקביעת הסמכות העניינית בין בתי המשפט האזרחיים הוא מבחן הסעד, כך שזהות הערכאה המוסמכת לדון בתובענה תקבע על-פי הסעד המבוקש בה (ראו: ע"א 2846/03 אלדרמן נ' ארליך, פ"ד נט(3) 529, 534-535 (2004); רע"א 6500/19 גבריאלי נ' אשד, פסקה 17 (7.5.2020)). בתוך כך, לבית משפט השלום נתונה הסמכות לברר תביעה אזרחית (שאינה נוגעת למקרקעין) אשר סכומה או שווי נושאה אינו עולה על 2.5 מיליון ש"ח, ואילו לבית המשפט המחוזי נתונה סמכות שיורית לדון בכל עניין אזרחי אשר אינו נתון לסמכות בית משפט השלום (ראו: סעיפים 51(א)(2) ו-40(1) לחוק בתי המשפט, התשמ"ד-1984).

17. בהתאם לכך, נקבע כי סמכותו של בית משפט השלום משתרעת, במקרים מסוימים, גם על הליכים שבהם הסעד המבוקש אינו סעד כספי, אך שווי הנושא שלהם

ניתן להערכה, והערכה זו אינה עולה על 2.5 מיליון ש"ח (ראו: עניין גבריאלי, בפסקה 29; רע"א 7551/00 פוקס נ' קצנלנבוגן, פ"ד נו(1) 253, 257 (2001)). עמד על כך השופט נ' הנדל ברע"א 6681/17 רשות המיסים נ' Three D Investments Ltd, בפסקה 3 (2.10.2017) (להלן: עניין רשות המיסים):

"תובענה לסעד הצהרתי לא בהכרח תסווג כתובענה שלא ניתן להעריך את שוויה. ישנם מקרים בהם סעד שאינו כספי, כגון סעד הצהרתי, גורר עמו עגלה עליה מונחת זכות אשר ניתן בבירור לאמוד את שוויה. המשא המונח על העגלה הוא למעשה הסעד המהותי. כלי הרכב הגורר את העגלה הינו הסעד ההצהרתי. יתכן כי במבט ראשון לא נראה הסעד ההצהרתי ככזה שניתן לאמוד את שוויו, אולם ברגע שפותחים עבורו את השער, הוא נכנס ומכניס אחריו גם את העגלה הנושאת את הסעד המהותי, בר אומדן השווי. הכוונה למצב בו עולה מהמרצת הפתיחה כי אין לנתק את הקשר בין הרכב והעגלה, באופן שבפועל הם הופכים לכלי אחד. אם כך המצב, ניתן לגלות את שווי התובענה על פי מבחן הסעד."

הנה כי כן, לבית משפט השלום ישנה סמכות עניינית לדון גם בתביעות לפסק דין הצהרתי, אשר ניתן לשום את שוויין, כאמור בסעיף 51(א)(2) לחוק בתי המשפט, גם אם התביעה לא הוגדרה על-ידי התובע כתביעה כספית.

מן הכלל אל הפרט

18. אני סבורה כי יישום הכללים האמורים על ענייננו מוליך למסקנה כי יש לראות בתביעות המבקשים תביעות למתן פסק דין הצהרתי שניתן לכמת את שווי נושאן – כשווי גובה החוב בו הם חויבו מכוח החלטת החיוב האישי, וכי משכך, הסמכות לדון בתביעות אלה היא של בית משפט השלום. אבהיר דבריי.

19. במסגרת הסעדים השני והשלישי המבוקשים בתביעות הנדונות, מבוקש להורות על ביטול החלטת החיוב האישי וכן על ביטול ההחלטות הקונקרטיות המיישמות את החלטת החיוב האישי. לטענת המבקשים, סעדים אלה אינם סעדים כספיים, והם אינם ניתנים לאומדן כספי, ומשום כך הסמכות לדון בהם נתונה לבית המשפט המחוזי. אין בידי לקבל טענות אלה.

20. אף לשיטת המבקשים, ביטול החלטת החיוב האישי במקרה הנדון תגרור מאליה את ביטול החיובים שהושמו עליהם מכוחה של אותה החלטה. למעשה, נראה כי תוצאה

זו של ביטול החלטת החיוב האישי תהא התוצאה האופרטיבית היחידה של מתן הסעד ההצהרתי המבוקש, ומכל מקום המבקשים לא הצביעו על משמעות נוספת או אחרת שיש למתן הסעדים המבוקשים. במצב דברים זה, נראה כי יש לראות בסעדים בגדרם מבוקש להורות על ביטול החלטת החיוב האישי וההחלטות הנגזרות ממנה כסעדים המשמשים כ"רכב" המושך את "עגלת" הסעד המהותי המבוקש (כלשונו של השופט נ' הנדל בעניין רשות המיסים) – שהוא ביטול החיובים האישיים של המבקשים מכוח החלטת החיוב האישי. שוויו של סעד מהותי זה ניתן להערכה, והוא, כאמור, שוויו הנושא של התביעות הנדונות.

21. לכל האמור יש להוסיף כי אמנם, ככלל, תביעות בהן מבוקש להורות על בטלות החלטה אשר התקבלה על-ידי האסיפה הכללית של אגודה שיתופית, בשל טענות לאי-חוקיות ההחלטה, מצויות בסמכותו העניינית של בית המשפט המחוזי מכוח סמכותו השיורית, כאמור בסעיף 40(1) לחוק בתי המשפט (ראו: ת"א (שלום ק"ש) 250/05 קיבוץ מרום גולן נ' גולי, בפסקה 5 (13.6.2011); ת"א (שלום חי') 29638-04-17 אבישי נ' קיבוץ כפר המכבי, בפסקה 73 (24.10.2020)). אולם, כאשר המשמעות היחידה של ביטול ההחלטה היא משמעות כספית תחומה ומוגדרת (להבדיל ממשמעות מתמשכת, או בעלת השלכות עתידיות אפשריות), ניתנת לכימות, ובעלת תוצאות מיידיות – היינו, שביטול ההחלטה יזכה את התובע בסכום כסף באופן מידי עם קבלת התביעה (או בביטול חוב שבו חויב) – מבלי שיהיה צורך בהליך נוסף לשם כך, הרי שיש לראות בכך תביעה למתן פסק דין הצהרתי שניתן להעריך את שוויו נושאה, כאמור בסעיף 51(א)(2) לחוק בתי המשפט.

כך בענייננו, שוויו נושאה של כל אחת מהתובענות נמוך מ-2.5 מיליון ש"ח, ולפיכך, הסמכות לדון בהן נתונה לבית משפט השלום.

22. לבסוף יצוין, כי המבקשים טענו כי הם נכונים לוותר על הסעד הראשון בתביעתם אם יהיה בכך כדי לשנות מן התוצאה אליה הגיע בית המשפט המחוזי. משכך, אעיר, בבחינת למעלה מן הצורך, כי הסעד הראשון המבוקש על ידי המבקשים בתביעותיהם הוא ביטול חיובם בכרטיס. כבר נקבע בעבר כי, ככלל, סעד של ביטול חוב הוא סעד כספי בגובה החוב הנדון (השוו: רע"א 5321/09 ששון נ' בנק מזרחי טפחות בע"מ, פסקה 39 (6.9.2009)).

23. לאור האמור לעיל, לא מצאתי להתערב בהחלטת בית המשפט המחוזי שלפיה הסמכות העניינית לדון בכל אחת מן התובענות מסורה לבית משפט השלום.

24. סוף דבר: הבקשה נדחית.

המבקשים יישאו בהוצאות המשיבים 1 ו-3 בסך 2,000 ש"ח לכל אחד מהם.

ניתנה היום, כ"ט באייר התשפ"א (11.5.2021).

ש ו פ ט ת